

Een Monarch

in Huisjasje

door

WILHELM LÜTTICH

Het is nu reeds dertien jaar geleden, dat de veelbewogen loopbaan van Keizer Frans Joseph werd afgesloten, nadat hij vanaf 1848 't bewind had gevoerd over de Donau-monarchie, die zoo kort na zijn dood in zijn samenstellende deelen uiteenviel. Ieder weet dat het leven van dezen monarch, die keizer van Oostenrijk, koning van Hongarije was, en nog vele andere waardigheden in zijn persoon heeft vereenigd, buitengewoon tragisch is geweest. Mogen we veel Oostenrijkers, vooral Weeners gelooven, dan heeft dit, en ook het feit dat hij zich de laatste jaren weinig meer in 't openbaar vertoonde, er toe geleid dat de oude keizer voor zijn eigen onderdanen haast onwerkelijk was geworden. Hij werd tijdens zijn leven reeds beschouwd als een figuur uit de geschiedenis, er hing een waas van romantiek over zijn persoonlijkheid; hij was de incarnatie van een idee geworden en het scheen zijn eigen volk toe of hij tot een vroegere periode der historie behoorde.

Langzamerhand krijgt men thans, jaren na zijn dood, meer kennis van het leven van den ouden heerscher. Natuurlijk door mémoires. Mémoires zijn na den grooten oorlog een apart literatuur-genre gaan vormen; legio zijn de gedenkschriften van hen, die meer of minder intiem verbonden zijn geweest aan voormalige vorstenhuizen of betrokken waren bij belangrijke staatkundige gebeurtenissen uit dien tijd. Nu hun rol is uitgespeeld, schijnen velen behoefte te gevoelen nabeschouwingen te houden over wat eens het belangrijkste deel van hun leven uitmaakte, nieuw licht, of een vermeend nieuw licht, te werpen op de historie van persoonlijkheden en toestanden, die de geheele wereld kunnen interesseeren, of om sensatie te verwekken met het kennelijk doel, daaruit financiële baten te kloppen.

Zoo zijn er ook verschillende gedenkschriften uitgekomen, waarvan keizer Frans Joseph den hoofdpersoon uitmaakt, geschreven door personen die in zijn onmiddellijke omgeving geleefd hebben. Opmerkelijk is het, dat uit ongeveer alle de keizer ons als een wel eigenaardige, maar sympathieke figuur tegenkomt.

De meeste dier mémoires betreffen uiteraard zijn regeeringsleven, maar kort geleden is een gedenkschrift uitgekomen dat wel het merkwaardigste is, en wel omdat het uitsluitend de meer huiselijke zijde van Frans Joseph's leven belicht. Het is geschreven door Eugene Ketterl, die meer dan 25 jaar lang de kamerdienaar is geweest van den keizer. Hij had een groote vereering voor zijn meester, hetgeen dan ook uit zijn interessant boek wel blijkt.

Ketterl was de eenige persoon, die op elk uur van den dag of den nacht toegang had tot de appartementen van den monarch. „Niemand is een held voor zijn kamerdienaar,” zegt het spreekwoord; in den loop der jaren ontstond een zekere intimiteit tusschen het hoofd der Donau-monarchie en zijn lijfdienaar. Ketterl kon den keizer menigmaal beter inlichten over de publieke opinie dan de ministers, en ook de keizer deed hem op zijn beurt meermalen vertrouwelijke mededeelingen. En we danken Ketterl's boek dan ook veel wetenswaardigs, tot dusver onbekend.

Ketterl vertelt dan dat hij eerst kamerdienaar was geweest van graaf von Bellengarde, een lid der Oostenrijksche hooge aristocratie. De graaf was bijzonder tevreden over hem, en toen, bij gelegenheid van een hoffeest, de keizer zich terloops liet ontvallen dat hij een betrouwbaren kamerdienaar zocht, beval de graaf hem den zijnen aan. Op deze wijze kwam Ketterl aan het hof.

„Toen ik den eersten keer bij den keizer zou toegelaten worden,” vertelde Ketterl, „had men mij nauwkeurig op de hoogte gebracht van het ceremonieel dat ik in acht moest nemen. Maar toen ik mij in zijn tegenwoordigheid bevond, werd ik zoo zenuwachtig, dat ik alles vergat. Inplaats daarvan stak ik den keizer mijn hand toe. Het volgende oogenblik begreep ik het dwaze van mijn houding reeds, en dat bovendien bij de strenge hofetiquette, de strengste van alle vorstenhoven van Europa! Maar de keizer bleek enorm geamuseerd. Hij lachte, schudde mij de hand en zei: „Je bevalt mij, Ketterl; van nu af ben je dus aan mijn onmiddellijken dienst verbonden. Je zult alleen wat geduld met me moeten hebben, want ik word reeds een oud man. — Waar kom je vandaan? —

Weenen? — Dat doet me genoeg. Soldaat geweest?”

Al spoedig raakte Ketterl goed op de hoogte van verschillende eigenaardigheden van den keizer, dien hij vóór alles als een goed en dikwijls nobel mensch beschrijft.

Een der voornaamste karaktertrekken van Frans Joseph was zuinigheid. Een paar dagen nadat Ketterl in zijn dienst was getreden, ging de keizer op reis naar Cap Martin, waar keizerin Elisabeth, die herstellend was van een ziekte, verbleef. Frans Joseph, die de rijkste vorst van zijn tijd was en zelfs tot de rijkste menschen der wereld behoorde, reisde niet met den hoftrein; want dat vond hij te duur, vertelde hij Ketterl. Er werd een compartiment voor hem gereserveerd, en wanneer hij daar eenigen tijd had gewerkt, ging hij naar dat van zijn adjudant, graaf Paar, om een praatje te maken.

Ketterl heeft in zijn boek de bescheidenheid betracht niet al te veel over het intieme leven van het keizerspaar te vertellen. Wel blijkt uit zijn boek dat keizerin Elisabeth soms aan zonderlinge begoochelingen leed. Zij kon niet lang naast den keizer leven; maar, eenmaal van hem verwijderd, voelde zij zich ongelukkig en verlangde weer naar hem terug. Het huwelijk schijnt overigens wel gelukkig te zijn geweest.

Van Frans Joseph's zuinigheid vertelt Ketterl verschillende aardige staaltjes. „Indien men veronderstelt,” zegt hij, „dat zijne Majesteit een rijken voorraad boven- en onderkleeding en schoeisel bezat, vergist men zich zeer. De onderkleeding van den keizer was van het goedkoopste linnen. Het mijne was van veel beter kwaliteit. Zijn burger-uitrusting was aller-ongelukkigst. De heele voorraad bestond uit een paar oude jachtuniformen, een ouderwetsche overjas en dito avondcostuum en dan nog twee gewone costuums. Ik heb me dikwijls afgevraagd hoe het mogelijk was dat de garderobe van den keizer zoo klein en het getal kleermakers dat den titel „hofleverancier” voerde, zoo groot was.

Bovendien had de monarch niet den minsten smaak voor kleeding. Bij een groen costuum wilde hij steeds een blauwe das dragen. Bij een avondcostuum, meende hij hooge militaire laarzen te moeten dragen. „Wanneer ik hem op een en ander wees,” vertelt de kamerdienaar, „werd hij nooit kwaad; slechts verviel hij den volgenden keer in dezelfde fout. — Toen ik voor de eerste maal sedert jaren een vouw in de pantalon van Zijne Majesteit liet persen, werd ik door de omgeving van den keizer als een soort revolutionnair beschouwd. Men had hem nooit anders gezien, dan in een slobberende pantalon, die vooral onderaan ontoonbaar was. Bij deze gelegenheid maakte de keizer tot eenige dames de opmerking: „Wat mijn kleeding betreft, ben ik absoluut afhankelijk van dezen tyran Ketterl.”